

विषय:-

“कौटुंबिक हिंसाचार व महिला अधिकार”

प्रा.डॉ.सुवर्णा रासकर

समाजशास्त्र विभागप्रमुख

विद्या प्रतिष्ठानचे, कला,विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय

विद्यानगरी, बारामती जि.पुणे

कौटुंबिक हिंसाचाराचा अर्थ :

कुटुंबांतर्गत कुटुंबातील व्यक्तीला शारीरिक, मानसिक, आर्थिक व लैंगिक भावनीक अशा कोणत्याही प्रकारे दिलेला आत्यंतिक त्रास.

स्त्रीच्या जीवनात धोका पोहचेल अशी केलेली कृती तिला असुरक्षित वाटेल असे केलेले वर्तन म्हणजेच हिंसाचार होय.

हिंसाचाराचे प्रकार :-

१. **मानसिक छळ :-** शाब्दिक व भावनिक दृष्टीने दिलेला त्रास, अवहेलना, कमीलेखणे, टोमणे मारणे, अपमान इ.
२. **शारीरिक छळ :-** शारीरिक इजा पोहचविणे, मारहाण करणे, चटके देणे, एकतर्फी प्रेमातून हत्या करणे इ.
३. **लैंगिक छळ :-** बलात्कार, इच्छेविरुद्ध संभोग, इशारे, गलिच्छ वर्तन इ.
४. **भावनिक छळ :-** उपाशी ठेवणे, माहेरी न पाठविणे, माहेरच्या लोकांना बोलणे, अपमान करणे इ.
५. **आर्थिक छळ :-** संपत्तीवर आधिकार नाही; पैसे न देणे, कमी लेखने

६. वर्णव्देष छळ :- काळी- गोरी व्यंग, विद्रुप इ.

सामाजिक छळ :- मूल न होणे, कनिष्ठ दर्जा धर्माचा पगडा, घटस्फोट परित्यागता, देवदासी, उपेक्षित इ.

व्यसनधीनता :- नशेत त्रास देणे, संशय घेणे, मारहाण करणे, घरातून हुसकून देणे.

सामाजिक कारणे :-

संयुक्त कुटूंबपध्दती

विभक्त कुटूंबपध्दती

१.जातीव्यवस्था :- पारंपारीक समजूती

२.रुढी परंपरा :- लवकर मुल होणे (तो ही मुलगाच) वंशालादिवा

३. निरक्षरता :- अंधश्रध्दा, मुलीने शिकू नये.

४. आजारीपण :- रोगीच आहे, वांझ

५. वाईट सवयी :- लग्न संस्कार (वटसावित्रीपौर्णिमा)

६. अंपगत्व व अपघात :- सतत कमी लेखणे

७. बेरोजगारी :- पैसे कमवत नाही

८. संशय :- अविश्वास

९. सती जाणे.

१०.विधवा पुनर्रविवाह.

स्वरूप

१. शारीरिक दुरुपयोग
२. लैंगिक दुरुपयोग
३. भावनिक मौखिक दुरुपयोग
४. आर्थिक दुरुपयोग

घरगुती हिंसेचे वर्गीकरण

१. पत्नीला मारहाण करणे
२. पत्नीला वाईट वागणूक देणे
३. वधूला जाळणे
४. विधवा स्त्रीयांवर अत्याचार करणे
५. लैंगिक दुरव्यवहार करणे
६. पत्नीचा मानसिक छळ करणे
७. वृद्ध महिलेला त्रास देणे.
८. इतर नातेवाईकांनी बलात्कार करणे.
९. सावत्र मुलींना - मुलांना उपाशी ठेवणे

मनोरुण, सवयी, संशय, गैरसमज, बाल विवाह, मुल न होणे सतत या

कारणाने अत्याचार

“तोंड दाबून बुक्यांचा मार”

मनाचा कोंडमारा

विधवा — दोष, अमानवी वागणूक

१९८४ शीख हत्याकांड (पंजाब)

१९९३- किल्लारी भूकंप

धर्माच्या नावाखाली स्त्रीयांचा दर्जा

विविध कालखंड

१. पूर्व वैदिक इ.स.पूर्व ६०० पर्यंत - स्त्री व पुरुष समानतेचा काळ

२. उत्तर वैदिक

३. मनुस्मृती - अनेक कडक बंधने

४. मुस्लीमांचा (मध्य युगाचा कालखंड) (१२००-१८००) पडदा पध्दत.

५. १९ व्या शतकातील कालखंड - धर्मावर टिका.

६. ख्रिश्चन मिशन : ब्रिटीश राजवटीचा कालखंड १८१८ नंतर

आधुनिक कालखंड

हिसल नलरुण हुरुणुतलकु करणु

१. दुषुत सुवतुलवलकुतुतल वुतुकुतु
२. वलकृत वुतुकुतु
३. हुंडल डधुतु
- ॡ.डदुतडलन
- ॡ.लुैगलक सुख डुरलडुत न हुणु
- ॢ. वुतुकुतुतुतुल वलरुडुत वरुतनलकु सुडरुथन
- ॣ. लुकलंकु घरगुतु हलसुकडे दुलरुकुष

कौटुंबिक हिंसाचार विरोधी कायदा २००५ साली करण्यात आला.

२६ ऑक्टोबर २००६ ला या कायद्याची अंमलबजावणी झाली.

या कायद्यान्वे स्त्रीच्या शारीरिक छळा बरोबर मानसिक व आर्थिक छळ केल्यास,

तिच्या मनाचे खच्चीकरण केल्यास,

सकतदर्शनी न दिसणा-या छळाविरुद्ध न्यायालयात दाद मागता येते

- राहत्या घरात स्त्रीला सुरक्षित न वाटणे

तिच्या जिवीतास धोका पोहचविणे

अशी विकृती किंवा वर्तन म्हणजे हिंसाचार होय.

कायदयाचा प्रमुख फायदा

१. संरक्षण कायदा

२. निवासी आदेश

३. आर्थिक आदेश

४. मुलांचा ताबा

५. भरपाईचा आदेश

६. मानवी हक्क संरक्षण कायदा - १९९३

(स्वातंत्र्य,समानता,जीवन व व्यक्तीचा सन्मानाने जगण्याचा अधिकार होय)

अडथळा :- स्त्रीचे दुखित सामाजिकरण
रक्षणाची जबाबदारी
लहानपणापासून भितीचे दडपण
दुय्यमपणाची वागणूक
चारभिंतीत आयुष्य
कमकुवत, नाजूक, दुस-यावर अवलंबून
पुरुषी स्वार्थाचा कावा- मुलांना जन्म देणे, वाढविणे
सुशिक्षित पुरुष वर्गाचा विरोध
पुरुष प्रधान संस्कृती
उपभोग्य वस्तू
महिलांना हिंसेतून सुटका होण्यासाठी महिला कायदे
४९८ अ हे फौजदारी कलम आहे- तुरुंगवास (घर तुटण्याची शक्यता जास्त होती)
या कायदयात सुधारणा व बदल करुन

कौटुंबिक हिंसेचे वाईट परिणाम

१. पत्नीला मारहाण करण्याची समस्या
२. वधूला जाळण्याची समस्या
३. विधवा स्त्रीयांवरील अत्याचार
४. पत्नीला वाईट वागणूक देण्याची समस्या
५. पत्नीचा मानसिक छळ करण्याची समस्या
६. लैंगिक दुर्व्यवहाराची समस्या
७. वृद्ध महिलांशी दुर्व्यवहार करणे

उपाय

१. पिडीत व्यक्तींनी घरगुती हिंसेला विरोध करावा
२. पिडीत व्यक्तींनी पोलीस स्टेशनमध्ये तक्रार करावी
३. नातेवाईकांनी हस्तक्षेप करावा
४. शेजा-यांनी सामाजिक भान ठेवावे
५. कायद्याची अंमलबजावणी करणे
६. समाज जागृती करणे
७. पुरुषी मानसिकता बदलणे

१. स्त्रीयांचे सबलीकरण
२. स्त्रीधन : शिक्षण
३. आदर्श घराची संकल्पना
४. अन्यायग्रस्त स्त्रीयांच्या समस्या सोडविणे
५. स्वतः स्वताचे कुटूंब सुधारणे
६. सन्मानाने जगायला शिकले पाहिजे
७. स्त्रीयांनी संघटीत व्हावे
८. आपल्या जाणीवांना चेतना दिल्या पाहिजेत
९. मानसिक विचार बदलला पाहिजे
१०. कायदे करून चालणार नाही अंमलबजावणी कडक करणे
११. समाजातील मनामध्ये बदल व्हावा
१२. आपल्या हक्कांचे हिताचे रक्षण

बदलले कौटुंबिक संबंध

- विभक्त कुटूंब पध्दती
- विवाह विच्छेदन (घटस्फोट)
- कुटूंब विघटन
- स्थलांतर
- समाजिकरण
- विधवांचे प्रश्न
- आंतरजातीय विवाह
- अविवाहित
- मुल्य संघर्ष
- सुसंस्कार

१.व्यक्ती विघटन

२.कौटुंबिक विघटन - कौटुंबिक स्त्री हिंसाचार

३. सामाजिक विघटन

यावर मात करण्यासाठी कौटुंबिक हिंसाचार थांबला पाहिजे
मानवतावादी मुल्यानुसार व्यक्तीला सुखी व समाधानी व्हायचे असेल तर
एकमेकांना सहाकार्य परस्परांना समजावून घेऊन प्रगती साधता येईल.

धन्यवाद ।